

Värt att veta om egenkontrollprogram

Du som tänker sälja tobaksvaror till konsumenter ska utöva egenkontroll över att försäljningen sker i enlighet med bestämmelserna i lagen om tobak och liknande produkter (2018:2088). Du ansvarar för att det finns ett egenkontrollprogram och att detta är aktuellt, uppdaterat och anpassat för din verksamhet. Det är viktigt att egenkontrollprogrammet är förankrat hos personalen så att de är insatta i verksamhetens rutiner.

Ett egenkontrollprogram fungerar som ett stöd för dig som näringsidkare i egenkontrollen och är ett viktigt underlag för kommunen vid en tillsynskontakt. När du ansöker om tillstånd för försäljning av tobaksvaror hos kommunen ska du även bifoga en kopia av ditt egenkontrollprogram. Om ditt egenkontrollprogram inte uppfyller lagens krav så kan du inte beviljas ett försäljningstillstånd för tobak.

På Folkhälsomyndighetens hemsida finns vägledning för egenkontrollprogram vid försäljning av tobak. Vägledningen ger er stöd och riktlinjer för utformandet av egenkontrollprogrammet. "Vägledning för egenkontrollprogram vid försäljning av tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare" – Folkhälsomyndigheten

En tillståndshavare måste anmäla eventuella förändringar som är av betydelse för kommunens tillsyn. Uppgifter som ska anmälas är till exempel förändring av ert egenkontrollprogram.

Vid tillsynsbesök kontrolleras att egenkontrollprogrammet finns på plats och används regelbundet.

Försäljningsställe

Namn (på butik, kiosk, eller restaurang)	
Postadress	Postnummer
Ort	
Telefon/mobil	E-post
Datum när försäljningen startar	Antal anställda

Ägare

Företagets namn (enskild firma, aktiebolag, handelsbolag)	Organisationsnummer
Postadress	Postnummer
Ort	
Telefon/mobil	E-post

Datum

Underskrift

Namnförtydligande

Nedan följer ett förslag på vad ett egenkontrollprogram för tobaksförsäljning kan innehålla. Hjälptexten under rubrikerna beskriver lagens försäljningsregler. Det finns också tips på information som inte är försäljningsregler men som kan vara bra att känna till och en hjälp för dig och din personal.

Rutiner vid försäljning av tobak

Skyltning av åldersgräns enligt 5 kap. 18 § 3 stycket Lag om tobak och liknande produkter

På försäljningsstället ska det finnas tydliga och klart synbara skyltar med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare.

Hur skyltar ni om 18-års gräns för att sälja tobaksvaror och var är de placerade:

Ålderskontroll enligt 5 kap. 18-19 §§ Lag om tobak och liknande produkter

Den som säljer eller lämnar ut tobaksvaror ska vara säker på att kunden har fyllt 18 år. Personen som säljer eller lämnar ut varan, exempelvis expediten i kassan, är personligen ansvarig för att ingen under 18 år får köpa tobak. Det betyder att den som vid försäljning överlämnar tobak till någon som inte har fyllt 18 år kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Om kassapersonalen är osäker på kundens ålder ska de begära legitimation.

Var i butiken är tobaken placerad:

Hur håller personalen uppsikt över tobaken och vem som tar tobak i kassan eller hämtar ut den från varuautomat

Det kan vara svårt att enbart genom utseendet bedöma en ung persons ålder. Ett sätt att försäkra sig om att en person fyllt 18 år är att begära legitimation av alla som ser ut att vara under 25 år. Om kunden inte har fyllt 18 år får tobaksvaran inte säljas eller lämnas ut.

Hur kontrolleras kundens ålder i kassan vid köp av tobak:

Om någon som misstänks vara under 18 och/eller inte kan visa att han/hon är över 18 år och vill köpa tobak gör vi följande:

Vilka rutiner har ni för ålderskontroll om försäljningen sker via automat, internet/beställning av matkasse eller liknande?

Varan får heller inte lämnas ut om det finns särskild anledning att tro att tobaksvaran kommer att lämnas över till någon som inte har fyllt 18 år. Så här gör vi om någon misstänks "länga" tobak:

Märkning och produktkontroll enligt 3 kap. 1-6 §§ Lag om tobak och liknande produkter

En tobaksvara är en produkt som innehåller tobak och som är avsedd att rökas, snusas, sugas på eller tuggas. Exempel på tobaksvaror är cigaretter, cigarrer, cigarromslag, cigariller, pip- och rulltobak, snus, tuggtobak, portionstobak och tobak till vattenpipa. Alla tobaksvaror ska ha skriftliga hälsovarningar och vissa tobaksvaror så som cigaretter ska även ha allmän varning samt informationstext och bild. Märkning samt utformning och placering av denna regleras i lagen om tobak och liknande produkter (2018:2088), förordning om tobak och liknande produkter och Folkhälsomyndighetens föreskrifter HSLF-FS 2016:46. Alla tobaksvaror ska vara märkta på svenska enligt gällande lagstiftning. Det är olagligt att sälja tobaksvaror som inte är märkta på rätt sätt, till exempel cigarettpaket med utländska varningstexter.

Märkning på tobaksvaror får inte heller:

- Antyda att en tobaksvara är mindre skadlig än andra tobaksvaror
- Innehålla information om halten nikotin, tjära eller kolmonoxid
- Antyda att varan har miljöfördelar
- Hänvisa till smak, doft eller tillsatser (gäller ej snus)

Beskriv hur du kontrollerar att tobaksvarorna du säljer är rätt märkt:

Hur har ni fått kunskap om hur tobaksvarorna ska vara märkta:

Finns det någon i verksamheten som är ansvarig för att kontrollera märkningen av tobak:

Identitets- och säkerhetsmärkning enligt 3 kap. 7 § Lag om tobak och liknande produkter

Styckförpackningar till tobaksvaror ska förses med en unik identitetsmärkning och säkerhetsmärkning. Identitetsmärkningen består av en unik kod på 18 tecken samt en datumstämpel på 8 tecken. Säkerhetsmärkningen består av en kombination av äkthetsdetaljer. Fram till 20 maj år 2024 är det dock endast förpackningar till cigaretter och rulltobak som behöver vara märkta med identitets- och säkerhetsmärkning.

Hur kontrollerar du att tobaksvarorna som du säljer uppfyller kraven på identitets- och säkerhetsmärkning

Krav på styckförpackningar enligt 3 kap. 7 § och 5 kap. 14 § Lag om tobak och liknande produkter

En styckförpackning med tobaksvaror får inte innehålla en mindre mängd än 20 cigaretter, 30 gram rulltobak eller 20 portioner snus. Det är inte tillåtet att sälja lösa cigaretter (styckevis). Anledningen är att tobak ska bli mindre tillgängligt för unga personer.

Så här gör vi för att säkerställa att styckförpackningarna inte innehåller mindre mängd än ovan:

Hur kontrollera ni att cigaretter inte säljs lösa (styckevis)?

Förbudet mot viss marknadsföring enligt 4 kap. 1, 2 och 5-7 §§ Lag om tobak och liknande produkter

Huvudregeln är att det är förbjudet att marknadsföra tobaksvaror. Däremot är det tillåtet med viss marknadsföring inne på försäljningsstället, till exempel neutral information om att du säljer tobaksvaror samt varulistor och prislister. Reglerna för marknadsföring av tobaksvaror finns i lagen om tobak och liknande produkter och i Konsumentverkets allmänna råd om marknadsföring av tobaksprodukter (KOVFS 2009:7).

Eventuella meddelandena som återfinns i butiken får inte vara påträngande, uppsökande eller uppmuntra till bruk av tobak. Kommersiella meddelanden på försäljningsställen ska placeras så att de, i den mån det är möjligt, inte kan ses utifrån. Det är alltså inte tillåtet med marknadsföring utanför försäljningsstället eller i skyltfönster. Kommersiella meddelanden om tobaksvaror bör bara finnas på den plats på försäljningsstället där tobaksvarorna säljs.

Det är förbjudet med marknadsföringsåtgärder som tilltalar barn eller ungdomar. Det gäller även marknadsföring inne på försäljningsstället.

Det är förbjudet med gratisutdelning av tobaksvaror eller presenter, erbjudanden om olika förmåner, rabatter och tävlingar vid köp av tobaksvaror.

Beskriv hur du ser till så du följer förbudet mot reklam och annan marknadsföring av tobaksvaror:

Vad tillåter ni för marknadsföring och var är den placerad i butiken:

Information och stöd till personal enligt 5 kap. 12 § Lag om tobak och liknande produkter

Personalen på försäljningsstället ska informeras och få det stöd som de behöver för att kunna följa de lagar och regler som gäller för verksamheten.

Personalen bör få information om följande:

- Straffansvar
- Åldersgränsen
- Lagning
- Märkning av förpackningar
- Olika tobaksvaror samt mängder i förpackningarna
- Spårbarhets- och säkerhetsmärkning
- Marknadsföring
- Kontrollköp av kommunen

Så här ser våra rutiner för utbildning av egen personal ut:

Hur ofta och när ska personalen få utbildning och information om Lag om tobak och liknande produkter samt att detta dokumenteras, se exempel bilaga 1:

Så här agerar vi om en kund blir hotfull vid någon situation:

Hur ser du till att ditt egenkontrollprogram hålls uppdaterat och anpassat för verksamheten:

Personuppgifter

De uppgifter som lämnas i denna ansökan/anmälan registreras i vårt databaserade ärendehanteringssystem Vision. Personuppgifterna behandlas enligt bestämmelserna i Dataskyddsförordningen (2018:218). Du har rätt att efter skriftlig ansökan få besked om hur dina personuppgifter behandlats.

Information om kontrollköp

Söderåsens miljöförbund har rätt att göra kontrollköp för att testa om försäljningsställen har bra rutiner för sina ålderskontroller. Det innebär att en person som har fyllt 18 år och ser ung ut testas om det går att handla tobak utan att visa legitimation. Syftet är förbättra rutinerna för ålderskontroll.

Kom ihåg att informera din personal om att ert försäljningsställe kan få besök av någon som gör ett kontrollköp!

Åldersgränsdekaler samt utbildnings- och informationsmaterial för lagen om tobak och liknande produkter finns att beställa på Folkhälsomyndighetens webbplats

www.folkhalsomyndigheten.se/tillsyn

eller kontakta Söderåsens miljöförbund.

Bilaga 1**Information till personalen**

Det är viktigt att din personal vet vilka regler som gäller vid tobaksförsäljning, och varför reglerna finns. Ett sätt att försäkra sig om detta är att du informerar personalen en gång per år. Ny personal bör dessutom få en genomgång när de anställs. Kom ihåg att både berätta vad lagen säger och beskriva hur era rutiner ser ut.

För att komma ihåg när du har informerat din personalkan det vara bra att fylla i deras namn i en tabell, se exempel nedan. De bör själva få fylla i datumet då de senast deltog i ett informations- eller utbildningstillfälle.

Namn	Datum 1	Datum 2	Datum 3	Datum 4

LAG (2018:2088) OM TOBAK OCH LIKNANDE PRODUKTER

3 kapitlet – Märkning och förpackning

1 § Förpackningar till tobaksvaror och örtprodukter för rökning som är avsedda att tillhandahållas konsumenterna på marknaden ska förses med texter och illustrationer som upplyser om de hälsorisker som är förenade med bruk av tobak och örtprodukter för rökning samt om rökavvänjning (hälsovarningar).

Tillverkare och importörer ansvarar för att förpackningar till tobaksvaror och örtprodukter för rökning förses med hälsovarningar.

Om en förpackning till en tobaksvara eller en örtprodukt för rökning saknar hälsovarningar, får varan eller produkten inte tillhandahållas konsumenterna eller, när det gäller tobaksvaror, detaljhandlare på marknaden. Detsamma gäller om hälsovarningarna inte uppfyller föreskrifter om utformningen av varningarna som har meddelats med stöd av 11 kap. 7 §.

7 § Styckförpackningar till tobaksvaror ska förses med en unik identitetsmärkning och en säkerhetsmärkning.

Tillverkare och importörer ansvarar för att styckförpackningar till tobaksvaror förses med sådan märkning.

Tobaksvaror får inte tillhandahållas konsumenterna eller detaljhandlare på marknaden, om sådan märkning saknas.

4 kapitlet – Marknadsföring

1 § En näringsidkare som marknadsför tobaksvaror till konsumenterna får inte använda kommersiella annonser i

1. periodiska skrifter eller andra jämförbara skrifter på vilka tryckfrihetsförordningen är tillämplig,
2. ljudradio- eller tv-program eller tv-sändningar över satellit som omfattas av radio- och tv-lagen (2010:696), eller
3. andra överföringar eller tekniska upptagningar på vilka yttrandefrihetsgrundlagen är tillämplig.

2 § Även annan marknadsföring av tobaksvaror till konsumenterna än som avses i 1 § är förbjuden. Detta gäller dock inte

1. i tryckta skrifter på vilka tryckfrihetsförordningen är tillämplig eller i överföringar eller tekniska upptagningar på vilka yttrandefrihetsgrundlagen är tillämplig,
2. marknadsföring som endast består i att tillhandahålla tobaksvaror för försäljning, eller
3. kommersiella meddelanden inne på försäljningsställen som inte är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk av tobak.

Kommersiella meddelanden enligt första stycket 3 ska i den omfattning det är möjligt placeras så att de inte är synliga från utsidan av försäljningsstället.

5 § En näringsidkare som marknadsför antingen en annan vara än en tobaksvara eller en tjänst till konsumenterna får inte använda ett varukännetecken som helt eller delvis används för en tobaksvara eller enligt gällande bestämmelser om varumärken är registrerat eller inarbetat för en sådan vara, om marknadsföringen sker i kommersiella annonser i

1. periodiska skrifter eller i andra jämförbara skrifter på vilka tryckfrihetsförordningen är tillämplig,
2. ljudradio- eller tv-program eller i tv-sändningar över satellit som omfattas av radio- och tv-lagen (2010:696), eller
3. andra överföringar eller tekniska upptagningar på vilka yttrandefrihetsgrundlagen är tillämplig.

6 § Om en näringsidkare använder ett sådant varukännetecken som avses i 5 § vid marknadsföring till konsumenterna på något annat sätt än som sägs där, ska näringsidkaren iaktta den måttfullhet som är betingad av att kännetecknet också kan förknippas med tobaksvaran.

7 § Bestämmelserna i 5 och 6 §§ tillämpas inte

1. i fråga om ett varukännetecken som i endast begränsad omfattning förekommer vid marknadsföring av tobaksvaror,
2. i fråga om ett varukännetecken som framträder i en form som tydligt skiljer sig från utseendet på tobaksvarans kännetecken, eller
3. i andra fall om det är oskäligt.

5 kapitlet – Handel

12 § En näringsidkare som tillhandahåller tobaksvaror för försäljning ska ge personalen den information och det stöd som behövs för att personalen ska kunna följa denna lag och anslutande föreskrifter.

14 § En styckförpackning med 1. cigaretter ska innehålla minst 20 cigaretter, 2. rulltobak ska innehålla tobak som väger minst 30 gram, och 3. portionsförpackat snus ska innehålla minst 20 portioner.

Cigaretter, rulltobak och portionsförpackat snus får inte tillhandahållas konsumenter

på marknaden i mindre mängd än vad som anges i första stycket.

18 § Tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare får inte säljas eller på

annat sätt lämnas ut i näringsverksamhet till den som inte har fyllt 18 år. Den som lämnar ut en sådan vara eller produkt ska förvissa sig om att mottagaren har uppnått nämnda ålder.

Om det finns särskild anledning att anta att varan eller produkten är avsedd att lämnas över till någon som inte har fyllt 18 år, får den inte lämnas ut.

På försäljningsställen ska det finnas en tydlig och klart synbar skylt med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut sådana varor eller produkter som avses i första stycket till den som inte har fyllt 18 år.

19 § Tobaksvaror, elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare som säljs till konsumenter ska tillhandahållas på ett sådant sätt att det går att kontrollera mottagarens ålder. Detta gäller även när försäljningen sker genom automat, via postorder, distansförsäljning eller på liknande sätt.